

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BESLENME SORUNU

Gıda fiyatlarının yükselişinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızla tırmanmasının yoksul kesimleri artan bir biçimde açlık ve aşırı sefalet durumuna sürüklediğini belirten FAO, bu seçimin gerekçesini belirlerken Dünya Bankası'nın 2010-2011 yıllarında artan gıda fiyatları nedeniyle 70 milyon insanın daha açlık ve aşırı sefalet durumuna sürüklendiğini açıklamıştır.

BM gıda ajansları **Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Gıda Programı (WFP) ve Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)** tarafından hazırlanan ve **10 Ekim 2011** tarihinde Roma'da yayınlanan '**Dünya Açlık Raporu 2011**' de, önümüzdeki dönemde gıda fiyatlarındaki artışın devam edeceği öngörüsünde bulunmakta ve yoksul çiftçiler ile düşük gelirli tüketicilerin bu artış karşısında korunmaları için acil önlemler alınması çağrısı yapılmaktadır. Rapor, gıda konusunda dışa bağımlı ülkelerin özellikle risk altında olduğunu belirtmektedir.

BM gıda ve tarım ajansları yöneticileri tarafından ortaklaşa kaleme alınan raporun “giriş” bölümünde bu gelişmelerin BM'nin 2015 yılında dünyada açlıktan etkilenen nüfus sayısını yarıya indirme hedefinin gerçekleşmesini zora soktuğu ancak bu hedef gerçekleşse bile o tarihte 600 milyon civarında bir nüfusun açlık çekiyor olacağı ifade edilmektedir. Bu durumda dünyada açlık çeken nüfusun günümüzde yaklaşık 1 milyar 200 milyon olduğu ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, gerçekçi bir gözle son dünya çapında gelişen kriz ve yardım programlarına katkıda bulunan 'gelişmiş' ülkelerin içine düştükleri mali kriz göz önüne alındığında, bu rakamın önümüzdeki dört-beş yılda yarıya inmesi bir yana artmasını beklemek daha gerçekçidir.

BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) başta olmak üzere BM ajansları yöneticilerinin ortak belirlemelerine göre bu durumda gelişmekte olan ülkelerde tarımın geliştirilmesi ve tarımsal işletmelerin verimliliğinin artırılması, Tarım, Orman ve Balıkçılık alanlarının korunması ve bu alanların sürdürülebilir bir şekilde işletilmesi de daha fazla önem kazanmaktadır.

Rapor, dünya nüfusundaki artışın, tüketici kesiminde beklentilerin talebi artıracak şekilde yükselmesinin ve bazı tarım ürünlerinin giderek artan biçimde biyoyakıt üretiminde kullanılmasının durumu daha da ciddileştirdiği saptamasını yapmaktadır.

Rapor, dünya ikliminde görülen aşırı dalgalanmalara bağlı doğal felaketlerin de üretimi baskılayan bir diğer faktör olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim, dünyanın önde gelen tarım ülkelerinden Avustralya'da seller ve kasırgaların, ABD'de şiddetli kış fırtınalarının ve Rusya'da çıkan orman yangınlarının geçtiğimiz yıllarda hasata ciddi zarar verdiği bilinmektedir. Bu sene başında dünyanın bir numaralı buğday üreticisi Çin'de yaşanan kuraklıklar, tahıl fiyatlarında artışa yol açarken, yaz sonunda aşırı yağışlardan ötürü başta Tayland olmak üzere Güneydoğu Asya ülkeleri ve Hindistan'da çeltik üretilen alanlar büyük zarar görmüştür.

Gıda fiyatlarındaki artışın en önemli sonuçlarından biri olan yetersiz beslenme konusu da raporda üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Bilindiği gibi yetersiz beslenmeye bağlı olarak yetişkinlerde çeşitli hastalıklar ortaya çıkarken çocuklarda yetersiz beslenme çok daha ağır sonuçlar doğurmaktadır. Bir çocuğun doğumunu izleyen ilk 1000 günde yetersiz beslenmesinin, o çocuğun daha sonraki yaşamında da beslenme ve aldığı besinlerden yararlanma kapasitesini düşürdüğü, bunun da bu çocukların daha sonraki yaşamlarındaki başarı ve sağlık kapasitelerini azalttığı bilimsel olarak saptanmış bulunmaktadır.

Rapor, ekonomik krizlerle beslenme yetersizliği arasındaki doğru oranlı artışa da dikkat çekmekte ve 2007-2008 krizinin ardından özellikle en yoksul ülkelerin kümelenildiği Afrika kıtasında yetersiz beslenen nüfusun oranının yüzde 8 oranında arttığını bildirmektedir. Tarımsal üretim açısından gelişmiş bazı büyük ülkelerin kendi halklarının beslenme düzeyini koruma amacıyla tarım ürünlerine koydukları kısıtlamaların, gıda ve tarım ürünleri açısından dışa bağımlı ülkelerde durumu daha da ağırlaştırdığı da BM Raporunda saptanan olgulardan biridir.

Raporda, artan gıda fiyatlarının tarımsal üretimin artırılması yönünde bir teşvik unsuru olabileceği de belirtilmektedir. Ancak açıktır ki, bu teşvik, ancak piyasada yüksek fiyatla satılan tarım ürünlerinden aracılardan çok üreticilerin yararlanması durumunda mümkündür.

Rapora göre, bu olumsuz gelişmelerden etkilenen düşük gelirli kesimlere kısa vadede ancak gıda dağıtımı yoluyla yardımcı olunabilecektir dolayısıyla bu yardımların artarak sürdürülmesi zorunludur.

Raporda belirtilen bir başka önemli husus da gıda güvenliği konusudur. Rapor, fiyat artışlarının gıda güvenliğini de tehdit ettiği belirlemesini yapmaktadır. Bu durum karşısında gıda fiyatlarını sınırlama açısından sulama maliyetlerinin düşürülmesi, tarımsal işletmelerin verimliliğinin artırılması ve tohum kalitesinin geliştirilmesinin önemine dikkat çekilmektedir.

Dünyadaki açların sayısının belirlenmesi için FAO tarafından bugüne kadar kullanılan metodoloji halen tartışılmakta olduğundan FAO 2011 yılı için bir tahmin yapmamıştır. Ancak 2010 yılı için yapılan 950 milyon rakamının 2006-2008 yıllarında 850 milyon olduğu, yani aç nüfusun sayısının iki yılda yaklaşık 100 milyon arttığı düşünülürse, dünyada açlık sorununun, ekonomik kriz ve fiyat artışlarına bağlı olarak hızla artmaya devam edeceği açık bir gerçek olarak ortadadır. Dünya Bankası tarafından yapılan bir açıklamaya göre ise, günde 1,25 doların altında yani “aşırı yoksulluk” koşullarında yaşayanların sayısı halen 1.2 milyar civarındadır.

Geçtiğimiz günlerde **BM** tarafından hazırlanan bir raporda önümüzdeki 10 yılda tahıl fiyatlarının geçmiş 10 yıla oranla yüzde 20, et fiyatlarının ise yüzde 30 artacağı tahmin

edilmektedir.

Dünya Bankası da, artan gıda fiyatlarının geçen yıl haziran ayından bu yana gelişmekte olan ülkelerde 44 milyon insanı aşırı yoksullaştırdığını bildiriyor. Dünya Bankası Başkanı Robert Zoellick bu konuda yaptığı açıklamada, “Küresel gıda fiyatları tehlikeli seviyelere tırmandı ve dünyada on milyonlarca insanı tehdit ediyor. Fiyat artışı halihazırda milyonlarca insanı yoksulluğa itiyor ve gelirlerinin yarısında fazlasını gıdaya harcayan kesimler üzerinde baskı yaratıyor” dedi. Zoellick, artan gıda fiyatlarının Mısır ve Tunus'ta son zamanlardaki protestoların nedenlerinden birini oluşturduğunu da belirtti ve “Artan ve oynak gıda fiyatları küresel güvenlik konusudur” ifadesini kullandı. 2006-2008 yılları arasında da ortalama pirinç fiyatları yüzde 217, buğday, mısır ve soya fasulyesi fiyatları ise yüzde 100'ün üzerinde artış göstermiş, bu durumun sonucunda Burkina Faso, Kamerun, Senegal, Fildişi Sahili, Mısır, Meksika, Bolivya, Yemen, Özbekistan, Bangladeş, Pakistan ve Sri Lanka gibi ülkelerde temel gıda ürünlerine erişmekte sıkıntılar yaşayan halk gösteriler düzenlemişti.

Artan gıda fiyatları genel enflasyon oranları üzerinde de olumsuz etkide bulunuyor. 'Gıda Enflasyonu' olarak ifade edilen gıda fiyatlarında genel enflasyon oranının üzerindeki artışlar, her ülkenin içindeki gelir farklılaşmalarını artırıyor ve sosyal huzursuzlukları tetikliyor.

Dünya Bankası tarafından yapılan bir başka açıklamada, Dünya Gıda Fiyatı Endeksi'nin Ekim 2010 ve Ocak 2011 arasında yüzde 15 oranında yükseldiği, bunun bir yıl önceki seviyenin yüzde 29 üzerinde olduğu ve 2008'de gıda fiyatlarının zirve yaptığı seviyeye oldukça yaklaşıldığı belirtiliyor. Aynı açıklamaya göre, küresel buğday fiyatları Haziran 2010 ve Ocak 2011 arasında ikiye katlanırken, mısır fiyatları yüzde 73 oranında artmış bulunuyor. Şeker ve yemeklik sıvı yağ fiyatlarında da hızlı bir artış var. Hindistan ve Çin'de sebze, bazı Afrika ülkelerinde de fasulye gibi temel gıda fiyatları hızla yükseliyor.

Dünya Bankası'nın yayımladığı bir başka raporda, dünya genelinde gıda ürünleri fiyatlarının bu yılın Temmuz ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 33 oranında yükselmiş olduğu, Şubat ayı itibarıyla düşüşe geçen pirinç fiyatlarının Mayıs-Temmuz döneminde yüzde 11 arttığına işaret ediliyor. Mısır fiyatlarının ise Haziran ayında Uganda, Somali ve Ruanda gibi açlığın yaygın olduğu bölgelerde yıllık bazda yaklaşık iki kat arttığına dikkat çekiliyor. Somali'de un ve kırmızı darı fiyatlarının yüzde 30 ve yüzde 240 arasında arttığı vurgulanırken, Somali'de bazı bölgelerdeki kötü beslenme oranının beş yaş altındaki çocuklarda yüzde 40'a yükseldiği ve son üç ayda Somali'de beş yaş altındaki 29 bin çocuğun hayatını kaybettiği belirtiliyor. Yaklaşık 600 bin çocuk ise aynı tehlikeyle karşı karşıya bulunuyor. Raporda, kriz nedeniyle Afrika Boynuzu ülkelerinde 12 milyondan fazla kişinin insani yardıma ihtiyaç duyduğu ifade ediliyor.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Aylık Gıda Fiyatları Endeksinin,

ocak ayında geçen yılın aynı dönemine göre, yüzde 28,4, şubat ayında ise yüzde 34,2 oranında arttığı açıklanmıştı. Yine FAO tarafından düzenlenen bir endekse göre, 2002-2004 yılları ortalaması 100 olan şeker fiyatları günümüzde 420'ye, yağlar 277'ye, tahıllar 244'e, süt ürünleri 221'e, et ise 165'e yükseldi. FAO Gıda Fiyatları Endeksi geçen yılın Haziran ayıyla bu yılın Nisan ayı arasındaki 10 ayda dokuz kez tırmandı ve Nisan ayında rekor seviyeye yaklaştı.

OECD ve FAO tarafından ortaklaşa hazırlanan '**Tarımın Görünüm 2011-2020 Raporu**'nda da, dünya genelinde gıda fiyatlarındaki artışın süreceğine dikkat çekiliyor. Gelecek 10 yılda hububat fiyatlarının bugünkü fiyatlardan ortalama yüzde 20 daha fazla olabileceğine işaret edilen raporda, bunun da birçok ülkede tüketici fiyatlarını artırabileceği belirtiliyor.OECD Genel Sekreteri Angel Gurría rapora ilişkin yaptığı değerlendirmede, yüksek gıda fiyatlarının genellikle çiftçiler için iyi haber olsa bile gelişmekte olan ülkelerde gelirlerinin büyük bölümünü gıdaya harcayan yoksullar için bunun yıkıcı olabileceğine dikkat çekiyor. FAO Genel Direktörü Jacques Diouf da raporla ilgili açıklamasında mevcut piyasa koşullarında, fiyat oynaklığının tarım piyasalarının özelliği olmayı sürdüreceğini belirterek, fiyat artışlarının yarattığı tehlikeye dikkat çekiyor..

Asya Kalkınma Bankası'nın (ADB) yayınladığı bir raporda ise Asya'daki duruma dikkat çekiliyor. Raporda yüksek gıda ve petrol fiyatlarının, Asya ekonomilerinde büyümeyi yüzde 1,5'e varan oranda düşürebileceği belirtilirken, yılın ilk iki ayında ortalama yüzde 30 oranında artan gıda fiyatlarının, yaklaşık 64 milyon Asyalıyı aşırı yoksulluğa ittiği uyarısı yapılıyor. Rapora göre, Dünyadaki yoksul nüfusun üçte ikisi Asya'daki gelişmekte olan ülkelerde yaşıyor ve bu kesim, gelirlerinin yüzde 60'ını gıda harcamalarında kullanıyor. Ağırlıklı olarak Asya ve Afrika'da yer alan dışa bağımlı gelişmekte olan ülkelerin gıda ithalatları GSYH'larının yüzde yirmisini oluşturacak düzeye yükseldi.

Günümüzde özellikle hayvansal ürünlerde fiyatları artıran bir diğer etken de talebin üretimden hızlı artması.Son yıllarda gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin artması ile ülkelerin gıda talepleri özellikle et ve süt ürünlerinde artıyor. Bu ülkelerin son 15 yılda et talebi (kanatlı ve kırmızı etlerde) 2-3 misli, süt ve süt ürünleri talebi yüzde 50 oranında arttı. Bu sürecin hızlanarak devam etmesi bekleniyor. Önümüzdeki on yıl içinde dünya et ve süt üretimine ve tüketimine ilişkin yapılan projeksiyonlar üretim artışının gelişmiş ülkelerde tüketim düzeyi ile uyumlu giderken özellikle Çin gibi gelişmekte olan ülkelerde talebe ayak uydurmakta zorlanacağını gösteriyor. Ancak üretimleri yetersiz, buna karşılık tüketim düzey ve beklentileri hızla artmakta olan Çin, Türkiye, Hindistan vb. ülkelerin, halen üretim ve tüketim düzeyi arasında var olan önemli farklar önümüzdeki on yıl içinde (eğer üretim düzeylerini artıracak planlar uygulamaya konulamazsa) bir uçurum halini alacak. Bu durumda, aşırı fiyat artışları nedeniyle bu ürünlere nüfusun giderek azalan bir bölümünün ulaşabilecek.

Başta mısır olmak üzere bazı tarım ürünlerinin fiyatlarının artmasında rol oynayan önemli

bir etken de uluslararası piyasalarda petrol fiyatlarının rekor düzeyde artması ve buna bağlı olarak hububatın giderek artan biçimde biyoyakıt olarak kullanılmasıdır. Özellikle hayvan yeminde kullanılan mısır ve soya fasulyesinin giderek artan biçimde biyoyakıt üretiminde kullanılması, et, yumurta ve süt fiyatlarında artışa yol açıyor. Son yıllarda ülkemizde hayvan sayısında görülen azalmaların nedeni de budur; yani, artan yem fiyatlarının üreticileri zarara sürüklemesidir.

Uluslararası Tahıl Konseyi verilerine göre, son yıllarda etanol üretiminde kullanılan tahıl miktarı yüzde 50 artarak, 35 milyon tona çıktı. Bu rakam, Türkiye'nin yıllık buğday üretiminin yaklaşık iki katına denk gelmektedir.

ABD hükümeti geçtiğimiz yıl aldığı bir kararla benzin tüketiminin yüzde 15'inin etanol ve diğer biyoyakıtlardan karşılanmasını kararlaştırdı. Bu karar ABD mısır üretiminin en azından üçte birinin biyoyakıt üretiminde kullanılması anlamına geliyor. Etanol üretiminin artması, son yıllarda mısır fiyatlarında görülen artışın en büyük nedenidir.

Dünya buğday üretimi 2008 yılında 686 milyon ton, 2009 yılında 679 milyon ton iken 2010 yılında 650 milyon tona düşmüştür. Bu durum fiyat artışlarını ve spekülasyonu beraberinde getirmiş, neticede uluslararası piyasada yüzde 100'leri aşan fiyat artışları meydana gelmiştir. Dünyanın en büyük üretici ve ihracatçısı konumundaki ABD'nin ekmeçlik buğday ihracat fiyatı 1 Haziran 2010'da 191 Dolar/ton iken, Şubat 2011'de 389 Dolar/ton seviyelerine kadar yükselmiştir. 2011 yılında da üretimin 660 milyon ton civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Başta buğday olmak üzere bir çok tarım ürünüde spekülatif işlemlerin son yıllarda ciddi bir oranda artmasında gıda piyasalarındaki düzenlemelerin gevşemesinin yanı sıra Avrupa Birliği ve Amerika gibi temel ihracatçıların stoklarını azaltmasının yol açtığı belirtiliyor. Bu stoklar piyasaları dengelemek için önemli bir rol oynuyordu. Bu durum, gıda ürünlerini spekülörlerin hedefleri arasında öncelikli bir konuma yükseltti. G20 ülkeleri son toplantılarında bu konuyu gündemlerine almak zorunda kaldılar ve gıda fiyatlarındaki iniş çıkışları azaltmak için gıda üretimini artırma ve gıda arzı konusunda bilgi paylaşımı üzerinde anlaşmaya vardılar. Ancak G-20 Dönem Başkanı Fransa'nın, mahsulle ilgili merkezi veri tabanı oluşturulması, ihracat yasaklarının sınırlandırılması, uluslararası piyasanın düzenlenmesi, acil stoklar ve küresel üretimi artırmak için bir plan belirlenmesi ve gıda piyasasında spekülasyonları önlemek için sıkı kontrollara gidilmesi çağrısı diğer ülkeler tarafından kabul görmedi. Çağrının reddedilmesinin sebebi olarak küresel gıda ticaretini yönlendiren büyük şirketlerin kendi hükümetleri üzerinde kurdukları baskı gösteriliyor. Nitekim, Global Research adlı internet sitesinde yayınlanan bir makalede ABD'de 2000 yılında çıkartılan Vadeli Emtia İşlemleri Piyasalarını Modernleştirme Yasası ile tarımsal malları da kapsayan emtia piyasalarında vadeli işlemlerin her türlü düzenlemeden bağışık bir biçimde yürütülmesine olanak sağlandığı belirtiliyor. Son kriz döneminde bu durumun yarattığı sakıncalara karşı önlem almak isteyen ABD hükümetinin yeni bir yasa hazırlayarak piyasalarda işlem yapan mali tekellere 270 gün

süre tanıdığı, ve 17 Nisan 2011'e kadar pozisyon limitlerini "düzene koymalarını" istediği, ancak daha sonra süre bir kaç kez uzatıldığı halde yasanın gereğinin yerine getirilmediğine dikkat çekiliyor. Son olarak süre 18 Ekim'e kadar uzatılıyor; ancak yasanın uygulanabileceği konusunda yetkililer bile kuşkularını belirtmeye devam ediyorlar.

Türkiye'de Gıda Sorunu

Türkiye İstatistik Kurulu'nun (TÜİK) verileri, geçen yıl Türkiye'de gelir düzeyi en düşük kesimin, bütçesinin üçte 1'ini gıdaya ayırmak zorunda kaldığını göstermektedir. Bu rakamlar 2008 ve 2009 Hanehalkı Bütçe Araştırmalarından elde edilen sonuçlarla karşılaştırıldığında, geçen sene, konut ve kira ile ulaştırmaya ayrılan payın düştüğü, gıdaya ayrılan payın ise arttığı gözlenmektedir. Aynı araştırmaya göre, düşük gelirli hanehalkları, yüksek gelirli hanehalklarına göre gıdaya 2 kat daha fazla pay ayırmaktadır. Yine TÜİK rakamları, gıda fiyatlarının genel enflasyon oranının çok üzerinde arttığını da ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, geleneksel olarak sahip olduğu güçlü tarım ekonomisi ve çeşitli tarım ürünlerini yetiştirmeye imkan tanıyan coğrafi-iklimsel konumu itibariyle dünyayı tehdit eden kıtlık ve açlık tehlikesine karşı şanslı sayılabilecek bir durumdadır. Dünyanın yedinci büyük tarım ekonomisine sahip olan Türkiye, geçen yıl itibariyle 11,5 milyar dolarlık tarım ürünü ihracatı yapmıştır. Bu yılın dokuz aylık rakamlarına baktığımızda sene sonu itibariyle bu rakamın korunacağı, hatta belki bir miktar artabileceği görülmektedir. Diğer yarıdan baktığımızda, bu artışın 10.5 milyarlık bölümünü gıda maddelerinin oluşturduğunu, tarımsal hammaddeler açısından bakıldığında ise son üç yıldır neredeyse sürekli açık verdiğimizizi, yani ithalatımızın ihracatımızın üzerinde olduğunu görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2010 yılına ilişkin rakamları, bir önceki yıla göre tahıl ürünlerinde yüzde 3.4, sebzelerde yüzde 2.6 ve meyvelerde yüzde 0.8 oranında azalış göstermektedir. Bu azalma buğday üretiminde yüzde 5.3 oranında... 2011 yılında olumlu hava koşullarına bağlı olarak üretimin artarak 21 milyon ton civarında gerçekleştiği tahmin edilse de uzun yıllar rekoltesine bakıldığında rekoltenin 19-21 milyon ton arasında değiştiği ve bu sınırı aşamadığı görülmektedir. Nüfus artışı göz önüne alındığında buğday ithalatının her yıl artması gerektiği halde bu gerçekleştirilemiyor.

Geçen yıl Türkiye ekonomisi genelde yüzde 4.7 oranında küçülürken, tarım sektörü yüzde 3.3 oranında büyümüştür. Bu yıl açıklanan dokuz aylık rakamlara göre, Türkiye ekonomisi birinci çeyrekte yüzde 11.8, ikinci çeyrekte yüzde 10.2, üçüncü çeyrekte ise yüzde 5.5 oranında büyümüştür; buna karşılık tarım sektöründe büyüme birinci çeyrekte yüzde 3.8'de, ikinci çeyrekte yüzde 0.6'da kalmış, üçüncü çeyrekte ise yüzde 0.8 daralma olmuştur.

Başka bir deyişle, Türkiye ekonomisi geçen yılki küçülmeyi telafi eder ve daralmadan genişlemeye geçerken, tarım sektörü geçen yıla göre gerilemiştir. Türkiye'de sektörler arası uzun vadeli büyüme oranlarına bakıldığında da tarım sektörü aleyhine bir seyir izlenmektedir.

Bu yıl tarımsal destekleme bütçesi 256 milyon lira artışla 6 milyar 125 milyon lira olarak belirlenmiştir. Bu rakam Tarım Yasası'nın öngördüğü asgari tarım destek miktarının çok altındadır. Tarım Yasası, asgari miktarı GSMH'nın yüzde 1'i olarak belirliyor, verilen destek ise bunun ancak yarısını karşılıyor. Tarımsal açıdan gelişmiş ülkeler açısından ise belirlenen asgari miktar bile çok düşük. Örneğin AB bütçesinin yaklaşık yüzde 40'ını Tarım Destekleri oluştururken, bizdeki destek miktarı bütçenin yüzde 2'si civarında. Bu kadar düşük destekleme bütçesi ile tarım sektöründe gerekli artışın sağlanması mümkün gözüküyor.

Girdilerdeki fiyat artışlarına gelince en pahalı girdi mazot... Mazotun litre fiyatı Eylül ayında geçen yılın aynı ayına oranla yüzde 24,2 artarak, 3,06 liradan 3,80 liraya çıktı. Dünyanın en yüksek ÖTV'si benzinde ve mazotta. Bu nedenle çiftçi çok yüksek bir dolaylı vergiye tabi tutuluyor ve verilen destek dolaylı vergilerle geri alınıyor. Bu da tarım işletmelerinin bütçelerinde önemli bir gedik oluşturuyor.

2010 yılında bir önceki yıla göre buğdayın üretici fiyatın 0.5 TL'den, 0.55 TL'ye çıkar, yani yaklaşık yüzde 10'luk bir artış olurken, üreticinin kullandığı temel girdilerden amonyum nitratın kilosu yüzde 31.3, ürenin kilosu yüzde 13.6, DAP'ın kilosu yüzde 21.9 oranında arttı. Başka bir deyişle çiftçinin kullandığı temel girdilerde yüzde 20'nin üzerinde artış oldu. Bu yıl bu tablo daha da kötüye gitti. En önemli girdilerden biri olan gübre fiyatlarında geçen yıla göre yüzde 55 ila yüzde 90 arasında artış oldu. Tüm dünyada gıda fiyatlarının artışına karşı tarımsal verimliliğin artırılması yönünde önlemler alınırken Türkiye'de çiftçi yüksek zamlardan ötürü tarlasına yeterince gübre atamıyor ve bu da önemli bir verim kaybına yol açıyor. Nitekim, TZOB Genel Başkanı Şemsi Bayraktar, Türkiye'de bitkisel üretimdeki verim ve miktarlarının düşüklüğünün en önemli sebeplerinden birinin yeterli miktarda gübre kullanılmaması olduğunu ifade ediyor. Gübrenin bitkisel üretimde yüzde 40 dolayında üretimi artırıcı etkisi olduğu halde halen ihtiyaç duyulananın yarısı kadar gübre tüketiliyor. Çiftçinin 2010 yılında gübre için ödediği bedel yaklaşık 3,8 milyar TL' iken gübre desteği için ödenen miktar 704 milyon TL. Bu ise gübre masrafının ancak yüzde 18'ini karşılıyor.

Ülkemizde gıda maddelerindeki fiyat artışının ortalama enflasyon düzeyinin çok üzerinde olduğu biliniyor. Ancak yeterince bilinmeyen bu artıştan üreticilerin değil aracılardan yarar sağladığı. Bu fiyat farkı özellikle meyve ve sebze sektöründe inanılmaz boyutlara ulaşıyor. Örneğin bu yılın Eylül ayında yapılan piyasa araştırmasında üretici ve market fiyat farkının en fazla görüldüğü 5 ürün sivri biber (aracı kârı yüzde 341), domates (yüzde 323), patlıcan (yüzde 300), salatalık (yüzde 275) ve limon (yüzde 245) oldu. Yine ayını araştırmada geçtiğimiz Kasım ayında, üretici ve market fiyatları arasındaki

fark yüzde 400 olarak gerçekleşmiş. Bir önceki ay ise bu oran yüzde 309 olmuş.

En önemli tarım ürünlerimizden buğdayda üretici fiyatları yıllardır en fazla yüzde 10 civarında artarken yıl içinde ürün üreticinin elinden çıktıktan sonra önemli fiyat artışları oluyor. Örneğin geçen yıl bu fiyat hareketleri aracı kesime yüzde 30 civarında kâr sağladı.

Et piyasasında da üretici ve tüketici fiyatları arasında büyük bir fark gözleniyor. 2011 yılı Eylül ayı itibariyle dana etinin üreticiye maliyeti 17 TL iken üretici eti EBK'ya 15 TL'den satmakta bile zorlanıyor. Buna karşılık EBK üreticinin önerdiği fiyattan daha yüksek fiyata dışarıdan ithal et getiriyor. Bu sektörde de aracı kârı yüzde 20-30 arasında. Yani üretici ve tüketici zarar ederken aracı yüzde 30'a varan kâr sağlayabiliyor. Bu durum sonucunda özellikle küçük üretici elindeki hayvan sayısını giderek azaltıyor ya da sektörden çıkıyor.

Bu tablonun devam etmesi halinde ne olacağına ilişkin DPT bünyesinde bir projeksiyon yapılmış bulunuyor. Bu çalışmaya göre gerekli önlemlerin alınmaması durumunda 2015 yılında ülkemizde 170 bin ton civarında bir et açığı oluşacak.

Yine bir başka önemli ürün olan pirinçte geçtiğimiz yıllarda market fiyatlarında önemli artışlar olurken, çeltikteki üretici fiyatları bu yıl itibariyle 2009 yılının gerisinde bulunuyor. Bu üründe kendimize yeterlilik oranı geçtiğimiz yıllarda önemli ölçüde artırılmıştı. Ancak mevcut fiyatlarla bu artışın sürdürülmesi mümkün görünmüyor. Eğer üretici kesim, giderek daha pahalıya üretiyor, ama bu artış ürettiği ürünün fiyatına yansımıyorsa açıktır ki zarar edecektir; bunun sonucunda daha az üretecektir. Özellikle tarım kesiminin ağırlıklı olarak küçük üreticilerden oluştuğu düşünülürse, üretimi sürdürmez hale gelecektir. Bu durum özellikle kriz dönemlerinde üretimden çekilme olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, 2007 kuraklığı ve onu izleyen kriz döneminde ülkemizde 1.5 milyon çiftçinin tarımsal üretimi bıraktığı biliniyor.

Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (Standart International Trade Classification, SITC'e göre 2010 yılı tarım ürünleri ithalatı 12.9 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. Ancak, ülkemizde gıda ve tarım ürünleri konusunda yoğun bir kaçakçılık da söz konusu. Derneğimiz tarafından yapılan ve resmi rakamlara dayanan bir tahmine göre kaçak gıda ve tarım ürünleri girişi, 10 milyar dolar gibi bir değere ulaşarak neredeyse resmi ithalat miktarına yaklaşıyor.

Bu hesaplamanın dökümü şöyledir:

► Her yıl Irak'ın Dohuk ve Süleymaniye kentlerindeki fabrikalarda üretilen sigaraların 25 bin tonu kaçak yollardan Türkiye piyasasına sokuluyor. Bu kaçakçılıktan dolayı ülkemizin vergi kaybı yıllık 2,5 milyar dolar.

► Kaçakçılığı için İran ve Irak'a gününbirlik turların bile düzenlendiği şeker de ise yıllık

kaçak sokulan tutar 500 bin ton civarında. Bu oran Türkiye’de yıllık tüketimin yaklaşık beşte birine denk geliyor. Kaçak şekerin ekonomiye maliyeti ise 750 milyon dolar civarında.

► Özellikle üreticiye en büyük zararı olan ve yaygın olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde tüketilen çayın kaçak yollardan Türkiye’ye giriş miktarı ise 60 bin ton civarında. Bunun önemli miktarı İran ve Suriye’den ülkemize giriyor. Ekonomiye maliyeti 75 milyon dolar civarında.

► Ülkemize kaçak yollardan sokulan bir başka ürün de alkollü içkiler. Yıllık 100 bin şişe civarında kaçak içkinin yurda çeşitli yollardan sokulduğu tahmin ediliyor. Özellikle turistik otellerde tüketime sunulan kaçak içkinin yıllık ekonomiye zararı 200 milyon dolar civarında.

► Türkiye’ye İran, Irak ve Suriye üzerinden her yıl, büyük bir kısmı da küçükbaş olmak üzere 500 bin civarında canlı hayvan kaçak yollardan sokuluyor. Kaçak canlı hayvanın yıllık ekonomik zararı 750 milyon dolar civarında olmakla beraber bir diğer kaçak giriş yapan ürün de karkas et. Kaçak et ülkemize özellikle İran üzerinden giriyor. İstanbul’da tüketilen etin yüzde 40’ı kayıt dışı. Bu rakam, Türkiye genelinde tüketilen etin de üçte birine denk düşüyor. Kaçak etin yıllık değeri de 5 milyar dolar civarında.

► Sınır ticareti adı altında özellikle Gürbulak Sınır Kapısından ülkemize sokulup tüm yurda dağıtılan başlıca kivi, muz, kavun, karpuz, ananas ve mango kaçakçılığının yıllık ekonomik değeri 500 milyon dolar civarında.

► Son yıllarda fındık dikim alanlarının daraltılmasına paralel olarak Gürcistan’dan ülkemize sokulan fındıkta da artış gözleniyor.

► Tüm bunların yanında her türlü konserve, salam, sosis gibi hazır et ürünleri, sos, mayonez, ketçap gibi gıda katkıları, kek unu, hazır çorba, biber tozu ve özellikle Ortadoğu ülkeleri üzerinden gelen pirinç ve bakliyat ürünlerinin kaçakçılığı artış gösteriyor. Bunların toplamının ekonomik değerinin 1 milyar dolar civarında olduğu tahmin ediliyor.

► Yine son yıllarda İran üzerinde yurda kaçak sokulan zirai mücadele ilaçlarının miktarında önemli bir artış gözleniyor.

Gıda Güvenliği

Gıda maddeleri genellikle kolay bozulabilir ürünler olduklarından sağlıklı koşullar üretilip saklanmazlarsa sağlık açısından önemli riskler taşırlar. Bu risk, üretim standartları en yüksek ülkelerde bile ortaya çıkabilir. Bu nedenle kendi ülkemizde sağlıklı ürünler üretmek ve tüketmek en garantili korunma önlemini oluşturmaktadır. Ancak maalesef

ülkemizde de özellikle üretim aşamasında yeterli bir denetim uygulandığını söyleyebilmek mümkün değildir.

Türkiye'de Tarım ve Köyişleri Bakanlığına kayıtlı gıda üreten işletme sayısı yaklaşık 40 bin, gıda satan ve dağıtan iş yeri sayısının ise 500 bin civarındadır. Buna karşılık gıda denetçisi sayısı sadece 4 bin 600'dür. 4 bin 600 denetçiyle 500 binin üzerinde işyerinin sağlıklı bir şekilde denetlenmeyeceği açıktır.

Dünyadaki toplam tarımsal üretimin yaklaşık üçte biri, kooperatifler tarafından gerçekleştirilmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında tarımsal üretimi büyük darbeler yiyen Avrupa ülkeleri kısa sürede toparlanarak dünyanın en gelişmiş tarım ekonomilerini kurarken büyük ölçüde kooperatifçiliğe dayanmışlardır. 1950'li yıllarda oluşturulan Avrupa Ortak Tarım Politikası'nın temeli kooperatiflerin desteklenmesine dayanmaktadır. Halen de Avrupa Birliği bütçesinin en önemli bölümü kooperatiflerin desteklenmesine tahsis edilmiş durumdadır. Bugün AB genelinde 32.000'i tarımsal amaçlı kooperatif bulunmakta ve bunların üye sayısı 24 milyonu geçmektedir.

Son 40 yıl içerisinde, AB ülkelerindeki tarımsal kooperatiflerin sayısı yarıdan fazla azalırken kooperatiflerin ortak sayısında büyük artış olmuştur.

Örneğin Almanya'da tarımsal kooperatiflerin tarımsal üretim, tarımsal sanayi ve pazarlama açısından pazar payları:

- Tohumda yüzde 95,
- Sütte yüzde 80,
- Hububatta yüzde 70,
- Yemde yüzde 50,
- Gübrede yüzde 75,
- Şaraplık üzümde yüzde 70,
- Suni tohumlamada yüzde 70'dir.

Fransa'da ise:

- Şarapta %60,
- Alkollü içkilerde %65,
- Gübre tedarikinde %60,
- İlaç tedarikinde %65,
- Yemde %70,
- Tavukta %35,
- Yumurtada %40,
- Tütünde %100,
- Kuru meyvede %75,
- Zeytinyağında %48'dir.

Türkiye'de de üretim kooperatifleri birliği alanında Pankobirlik, satış kooperatifleri alanında Tariş'e bağlı birlikler, Antbirlik, Marmarabirlik, Çukobirlik, Trakyabirlik,

Karadenizbirlik gibi kuruluşlar, kredi ve girdi temininde Tarım Kredi Kooperatifleri, Kooperatifler Kanunu'na göre kurulan Köy-Koop Merkez Birliği bünyesinde yer alan ve sayıları 8.000'i, ortak sayısı 800.000 olan Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri gibi başarılı kooperatif birlikleri ve çok riskli bir alan olan süt alanında örnek bir işletmecilik sergileyen Tire Süt Kooperatifi gibi başarılı kooperatif kuruluşları mevcuttur. Ancak Avrupa'daki benzerlerinin tersine, bu kuruluşlar devletten ya hiç yardım görmemekte ya da çok az desteklenmektedirler.

Türkiye, küresel ısınmadan hem içinde bulunduğu iklim kuşağı hem de su kaynaklarının hassas yapısı ve su idaresindeki aksaklıklardan ötürü aşırı ölçüde etkileniyor. Bu durum, tarım ürünleri ve gıda maddelerinin fiyatlarını artırıcı bir rol oynuyor. Türkiye'de kişi başına su potansiyeli 1640 m³/yıl civarında. Uluslar arası ölçütlere göre bir ülkenin "su zengini" sayılabilmesi için kişi başına su potansiyelinin 10.000 m³/yıl olması gerekiyor. Kişi başına su potansiyeli kişi başına 3.000 ile 10.000 m³/yıl ise "yeterli suyu olan ülke", kullanılabilir su miktarı kişi başına 1000 ile 3000 m³/yıl arasında ise "su sıkıntısı olan ülke", kullanılabilir su potansiyeli kişi başına 1000 m³'ün altında ise "su fakiri ülke" olarak kabul ediliyor.

Ülkemiz bu ölçüte göre su sıkıntısı olan bir ülke konumunda. Devlet İstatistik Enstitüsü 2030 yılında Türkiye'nin nüfusunun 100 milyon olacağını tahmin ediyor. 2030'da kişi başına yıllık su miktarının 1.000 metreküpün altına düşmesi ve Türkiye'nin "su fakiri" bir ülke haline gelmesinden endişe ediliyor. Türkiye'de tüketilen suyun %74'ü tarımsal sulamada, %16'sı içme ve kullanmada, %10'u da sanayide kullanılıyor. Türkiye'nin yüzölçümü 77,945 milyon hektar. Bunun 28,054 milyon hektarı tarım arazisi. Bu alanın da 25,753 hektarı sulanabilir nitelikte. Ancak teknik ve ekonomik nedenlerle yerüstü ve yer altı su kaynaklarıyla sulanabilir arazi miktarı 8,5 milyon hektar. Halen bu alanın 4,9 milyon ha'ı sulanabiliyor.

Sonuç

Bugün, dünyanın en zengin yüzde 1'lik nüfusunun elde ettiği toplam gelir, en alttaki yüzde 57'lik nüfusun gelirin eşittir. 1960 yılında dünya nüfusunun en zengin yüzde 20'lik bölümü, en fakir yüzde 20'lik bölümünden 30 kat fazla gelir elde ederken, günümüzde bu fark yaklaşık 90 kata yükselmiştir. Dünya nüfusunun yarısından fazlası, günde 2-3 dolarlık gelirin altında bir gelirle yaşamaya çalışmaktadır.

Ülkeler arasındaki eşitsizlik gibi, ülkeler içindeki eşitsizlikler de büyümektedir. Günümüzde ABD'de bile 12 yaşın altındaki her sekiz çocuktan biri yetersiz beslenmektedir. Kısa bir süre önce yapılan bir araştırmada dünyanın karşı karşıya bulunduğu açlık sorunuyla baş edebilmek için acil olarak 13 milyar dolarlık bir harcama gerektiği saptanmıştı. Bu para, ABD ve AB gibi gelişmiş ülkelerde her yıl insanların parfüme harcadıkları paranın altındadır. Yine bir fützenin maliyeti ile bir okul dolusu çocuğa 5 yıl boyunca düzenli öğle yemeği verilebileceği hesaplanmıştır. Ne yazık ki,

maddi kaynaklar açlıktan ölen çocukları kurtarmak yerine onları öldüren füzelere harcanmaya devam edilmektedir.

Bir süre önce BM tarafından yayınlanan ‘‘Kıtlığın tesinde: G Dengesizliği, Yoksulluk ve Küresel Su Krizi’’ başlıklı bir raporda, , 2025 yılına gelindiğinde gelişmekte olan ülkelerde su sıkıntısı ve bunun yol açtığı ürün kıtlığı nedeniyle yaşamı risk altında bulunan nüfusun 3 milyara ulaşacağı belirtilmektedir. Yine BM tarafından düzenlenen ve 170 ülkenin temsilcilerinin katıldığı ‘‘Birleşmiş Milletler lleşme ve Kuraklıkla Mücadele Konferansında’’, ormansızlaşma ve kuraklık gibi nedenlerle her yıl 100 milyon hektar verimli alanın yitirildiği ve bu durumun bir milyar 200 milyon insanının temel besin ihtiyaını tehdit ettiği vurgulanmaktadır.

Oysa Dünyada halen elde edilen ürün miktarının tüm dünya nüfusunu yeterli bir şekilde beslemeye yeteceği, mevcut tarım teknikleri ile dünyadaki kullanılabilir bütün toprakların etkili bir biçimde işlenmesi durumunda, dünyanın 40 milyardan fazla insanı, yani bugünkü dünya nüfusunun 6 katını besleyebileceği hesaplanmaktadır.

Eğer bugün Türkiye'de yetiştirdiğimiz koyunların karkas ağırlılığını ABD'de olduğu gibi 30 kilonun üzerine ıkarabilseydik, rettiğimizin iki katı koyun eti retebilirdik. Sığırlarımızın 215 kilo olan karkas ağırlılığını ABD'de olduğu gibi 350 kilo düzeyine getirebilseydik, sığır eti ithal etmek yerine Ortadoğu'nun en büyük et ihracatçısı olurduk. Ülkemizdeki inekleri AB düzeyinde bir verimliliğe getirebilseydik, bir inekten yılda ortalama 2.700 kilo değil bunun iki katı süt alır, Türkiye'de çocuklarımızın yetersiz beslenme sorununu zerdik. z dğmz zaman da yüzde 20 olan günlük hayvansal protein tüketimimizi dünya ortalaması olan yüzde 35'e çıkararak daha sağlıklı ge kuşaklar yetiştirmek mümkün olacaktı.

Eğer buğdayda verimliliği AB ortalamasına getirebilseydik, kendi ihtiyaımızı zar-zor karşılamak yerine Türkiye büyüklüğünde bir ülkenin buğday ihtiyaını daha karşılayabilirdik. Mısır retimi verimliliğini AB düzeyine ıkarabilseydik, mısır ihtiyaımızı kendi kaynaklarımızdan karşıladığımız gibi, üretim fazlasını biyoyakıt üretiminde kullanarak petrole bağımlılığımızı azaltabilirdik. Çin'deki kadar verimli mercimek retebilseydik, üretimimiz iki katına çıkardı ve dünyada mercimek üretiminde rakipsiz olurduk.

Bugün dünyanın karşılaştığı en önemli sorun olan açlık ve yetersiz beslenmedir.